
Ny inspirasjon i kampen mot atomvåpen

AKTUELT

KIRSTEN OSEN

nestleder, Norske leger mot atomvåpen

Ti år etter den kalde krigen er det fortsatt 35 000 kjernevåpen i verden. Det er en reell og sannsynligvis økende fare for atomkrig som følge av uhell, spredning av atomvåpen til nye stater, kjernefysisk terrorisme og et nytt rustningskappløp mellom gamle og mellom nye atomvåpenstater.

Dette var det dystre utgangspunktet for tilsynskonferansen i New York i mai der de 187 landene som har underskrevet ikke-spredningsavtalen, møttes for å vurdere utviklingen og fremtiden for internasjonal atomnedrustning.

Avtalen forlenget

Ikke-spredningsavtalen er det eneste formelle hinder mot at nye stater skaffer seg atomvåpen. Avtalen trådte i kraft i 1970 og ble forlenget på ubestemt tid i 1995. Ifølge avtalen plikter atomvåpenstatene å kvitte seg med sine atomvåpen, mot at de øvrige land avstår fra å skaffe seg slike våpen. India,

Pakistan, Israel og Cuba er de eneste landene som ikke har sluttet seg til avtalen.

Helt til det siste holdt konferansen på å bryte sammen, men på overtid ble de fem atomvåpenstatene og de 182 andre enige om et omforent sluttokument. Resultatet betyr en ny agenda for atomnedrustningen, og er blitt betegnet som den største nedrustningsbegivenheten på 30 år.

Det viktigste er at atomvåpenstatene uten forbehold har forpliktet seg til faktisk å kvitte seg med sine kjernevåpen. Sluttokumentet inneholder også en aksjonsplan for atomnedrustning, bl.a. med krav om å redusere atomvåpenenes operative status og deres rolle i sikkerhetspolitikken. Innen fem år skal det forhandles frem en avtale om stans i produksjon av spaltbart materiale til våpenformål. For første gang kreves også reduksjoner av taktiske (korttrekkende) atomvåpen i tillegg til ytterligere reduksjoner av strategiske (langtrekkende) våpen.

De sju landene som samarbeider om en ny agenda for atomnedrustning, New Agenda Coalition (NAC), spilte en sentral rolle under forhandlingene. Riktignok ble deres opprinnelige forslag sterkt utvannet etter press fra atomvåpenstatene, som bl.a. fikk strøket enhver tidsramme for atomnedrustningen. De som fulgte forhandlingene på nært hold, kan også peke på en rekke punkter hvor ikke-atomvåpenstatene måtte gi avkall på sine krav. Likevel er sluttokumentet uten tvil en viktig milepæl og en nyttig plattform for det videre arbeidet for en atomvåpenfri verden.

Norges innsats

Det var et viktig signal at utenriksminister Thorbjørn Jagland selv holdt det norske hovedinnlegget, som fikk positiv omtale i rapporter fra konferansen. For Den norske lægeforening og alle andre som har gått inn for New Agenda Coalition i FN, er det særlig gledelig at Norge gjorde en glimrende innsats som mekler mellom koalisjonen og de fem atomvåpenstatene.

En ny dynamikk er også brakt inn gjennom femlandsgruppen NATO 5 (Norge, Belgia, Italia, Nederland og Tyskland). Gruppen samlet seg om et felles initiativ som ble viktig for det positive utfallet. Ikke-statlige organisasjoner spiller en

økende rolle ved å demokratisere og influere det internasjonale diplomatiet under slike forhandlinger. Norge var ett av fire land som hadde en slik representant i sin delegasjon.

Fra ord til handling

Det er en stor utfordring å sørge for at forpliktelsene til atomnedrustning blir realisert. Allerede få dager etter konferansen i New York gikk Canadas utenriksminister Lloyd Axworthy foran med et godt eksempel. På utenriksministermøtet i Firenze i mai tok han til orde for at NATO, som den mektigste sikkerhetsalliansen i verden, burde ta lederrollen i realiseringen av løftene fra konferansen. Det er å håpe at Norge vil støtte Canada i dette.

Norske leger mot atomvåpen vil prioritere arbeidet for en revisjon av NATOs atomstrategi og et norsk ja til New Agenda Coalition-resolusjonen i FN til høsten. Vi vil presentere sluttdokumentet fra New York som basis for partiprogrammene foran stortingsvalget neste år. Press fra en opplyst folkeopinion vil være av sentral betydning for å omsette ordene fra New York i praktisk handling. Legene, som gjennom International Physicians for the Prevention of Nuclear War utgjør den viktigste profesjon i kampen mot atomvåpen, har her en særlig oppgave. Dette er forebyggende helsearbeid i videste forstand.

Publisert: 30. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.